

та кредитних ресурсів. Розгляд конкретних інструментів залучення фінансових ресурсів акціонерних товариств України є предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. Грідчіна М.В. Управління фінансами акціонерних товариств : навч. посібн. / М.В. Грідчіна. – К. : Вид-во А.С.К., 2005. – 384 с.
2. Благодетельова-Вовк С.Л. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. посібн. / С.Л. Благодетельова-Вовк. – К. : Вид-во "Ніка-Центр", 2006. – 248 с.
3. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / О.О. Терещенко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 554 с.
4. Швиданенко Г.О. Санація балансу в системі антикризового управління підприємством / Г.О. Швиданенко, А.Л. Дмитренко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 4. – С. 33-37.
5. Карпенко М. Купить свое / М. Карпенко // Компаньон. – 14-20 октября. – 2005. – № 41. – С. 42-45.

Рупняк М.Я. Выкуп акций собственной эмиссии как инструмент реструктуризации пассива баланса акционерных обществ

Во время экономического кризиса поиски ученых разных областей экономической науки направлены на объяснение его причин и влияния на ход микро- и макроэкономических процессов. В условиях дефицита ликвидности перед менеджментом отечественных акционерных обществ стоит задание реструктуризации баланса предприятий с целью улучшения их инвестиционной привлекательности. Одним из инструментов реструктуризации служит выкуп акционерными обществами акций собственной эмиссии. В дальнейшем такие мероприятия позволят создать условия для привлечения инвестиций и кредитных ресурсов.

Rupnyak M.Ya. Stock redemption as an instrument of restructuring of the joint stock companies' balance sheet

At the time of economic crisis the searchers of scholars in different branches of the economic science are directed to the interpretation of its reasons and its influence on the development of micro- and macroeconomic processes. In the conditions of liquidity deficit facing the management of the country's joint stock companies there is the task to reconstruct the balance sheet of enterprises with the purpose of improving their positive investment environment. One of the instruments of restructuring is stock redemption. That will let them create the conditions for the involvement of investments and credit resources.

УДК 343.13

Доц. В.І. Франчук, канд. екон. наук – Львівський ДУВС

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено сутність та зміст акціонерного капіталу, форми його функціонування та негативні риси й інші чинники, які можуть спричинити загрози; обґрунтовано потребу в захисті акціонерного капіталу.

Ключові слова: акціонерний капітал, акціонерне товариство, реальний капітал, фіктивний капітал, економічна безпека АТ.

Постановка проблеми. Життєдіяльність акціонерного товариства (АТ) у сучасних умовах – це складний процес з динамічними корпоративними відносинами та численними зв'язками. При цьому він здійснюється в умовах дії тих чи інших загроз, які можуть його дестабілізувати та спричинити небезпеку для життєдіяльності АТ. Тому в АТ має функціонувати ефективна система

забезпечення економічної безпеки, яка як за структурою, так і зв'язками є складною. Дослідження та формування оптимальної й ефективно діючої системи потребує не тільки кваліфікованих фахівців у цій сфері та належної підготовленості топ-менеджерів, а й відповідних наукових методів, насамперед моделювання.

Застосування моделювання як наукового методу пізнання дає змогу розкрити системний характер забезпечення економічної безпеки АТ у формі моделі.

У сучасній науковій думці фактично немає єдиного системного підходу до створення теоретичної моделі системи забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур, зокрема акціонерного підприємства. Відсутність такої моделі призводить до того, що на практиці організовують забезпечення економічної безпеки АТ безсистемно та однобоко, зводячи до охорони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчив, що науковці та практики по-різному підходять до розроблення моделей системи забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур, пропонуючи власний набір структурних елементів, які істотно між собою різняться.

Так, В.П. Мак-Мак вважає, що система безпеки підприємства охоплює наукову теорію безпеки, політику і стратегію безпеки, засоби і методи забезпечення безпеки і концепцію безпеки підприємства [7]. Ярочкін В.І. визначає систему безпеки як організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [12].

На думку А.І. Пономаренка, система економічної безпеки фірми – це сукупність об'єкта, засобів захисту, нормативної бази та організаційних структур її здійснення [9]. Грунін С.О. розглядає систему забезпечення економічної безпеки організації у формі графічних зображень комплексних принципових моделей забезпечення безпеки персоналу фірми, основних фондів, конфіденційної інформації, елементами яких є: об'єкт безпеки, об'єкт загроз, джерела загроз, загрози та засоби захисту та ін. [2].

Міщенко С.М. пропонує таку структурно-логічну модель системи економічної безпеки організації:

- захист інтересів організації у взаємодії з громадськістю;
- підтримка інтересів організації у системі державного, регіонального та місцевого управління;
- захист організації від економічних загроз;
- управління ефективністю та безпекою інвестиційної діяльності;
- забезпечення нормативно-правового захисту економічних інтересів організації;
- забезпечення фізичної безпеки майна та співробітників організації;
- управління ефективністю експлуатації економічних ресурсів організації;
- організація захисту комерційної таємниці;
- управління ефективністю та безпекою фінансування організації [8].

У наведених вище й інших наукових працях елементна структура моделі системи забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання сформована безсистемно. В одному випадку їх недостатньо для того, щоб система досягала поставлених цілей, в іншому – є зайві, тобто їхні функції-

онування є неефективним з точки зору їхнього вкладу в досягнення цілей, у зв'язку з чим є затратними, а в третьому – долучає елементи, які належать до системи розвитку. Крім того, наукових досліджень з розроблення моделі системи забезпечення економічної безпеки АТ практично не було.

Метою дослідження є розроблення теоретичної моделі системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств.

Основні результати дослідження. Використовуючи для розроблення системи забезпечення економічної безпеки АТ науковий метод – моделювання, варто виходити з його сутності та змісту.

Моделювання – це дослідження об'єктів пізнання на їхніх моделях [11]. Своєю чергою, дослідження, пізнання тих чи інших явищ – це насамперед розумова діяльність, яка здійснюється під контролем людської свідомості у формі моделей.

Модель свідомості – сукупність процедур і декларативних описів, за допомогою яких в інтелектуальних системах імітується частина свідомої людської діяльності, що має вербальний характер [5]. У науці під моделлю розуміють відображення будь-яким способом процесів, які відбуваються в реальному об'єкті [6], або зразок, макет конструкції чого-небудь, відтворений у зменшеному або збільшеному вигляді [4].

На думку Є.Н. Волкова, модель системи забезпечення економічної безпеки підприємства, окрім формування наукового системного підходу до забезпечення економічної безпеки, повинна передбачати ще й механізми концентрації та маневрування силами і засобами згідно з визначеними цілями і завданнями з урахуванням змін у характері та інтенсивності загроз, що виникають. В інтересах забезпечення безпеки концентрація передбачає ефективніше використання сил і засобів та підвищення ефективності праці персоналу в цій сфері [1].

Під час створення системи забезпечення економічної безпеки організації С.М. Міщенко, з якою в принципі можна погодитися, пропонує дотримуватися таких етапів [8]:

- 1-й етап: виявлення загроз економічній безпеці організації;
- 2-й етап: визначення можливостей управління загрозами та механізмів протидії ним;
- 3-й етап: розроблення механізму прогнозування стану об'єкту, що є концентрацією економічних інтересів організації.
- 4-й етап: розроблення локальної нормативно-правової бази, що дає змогу упорядкувати функції із забезпечення економічної безпеки організації.

Гончаренко Л.П. та Е.С. Куценко вважають, що діяльність із забезпечення безпеки будується на чотирьох рівнях: країна, регіон, підприємство, особа. При цьому необхідно враховувати той факт, що рішення, які приймаються на рівні країни, поширюються і на нижчі рівні [10].

З такою думкою також можна погодитися, оскільки ефективність системи забезпечення економічної безпеки АТ у такому випадку буде вищою. Це пояснюється тим, що можливості суб'єктів забезпечення економічної безпеки є різними, а їхнє поєднання та професійне використання дає синергічний ефект.

З методологічного погляду, під час формування системи забезпечення економічної безпеки АТ необхідно дотримуватися певних концептуальних вимог. У літературних джерелах запропоновано такі вимоги. Так, А.І. Пономаренко зазначає, що система економічної безпеки визначається об'єктом захисту, функціональними завданнями та елементами організаційної структури, нормативною базою, що використовується для її здійснення [9]. Донець Л.І., характеризуючи систему безпеки підприємств, виокремлює такі методологічні положення, якими доцільно керуватися під час її формування [3].

По-перше, система безпеки підприємницької діяльності не може бути шаблонною. Вона унікальна на кожному підприємстві, тому що залежить від рівня розвитку і структури виробничого потенціалу, ефективності його використання і спрямованості виробничої діяльності, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, від стану навколишнього середовища, виробничих зв'язків підприємства, конкурентного середовища, ризикованості виробництва і т. ін.

По-друге, система безпеки підприємницької діяльності є самостійною, відособленою від аналогічних систем інших виробничих одиниць. Але її відособленість є відносною, тому що система безпеки підприємницької діяльності – це складний елемент безпеки вищого рівня: міста, регіону, країни.

По-третє, система безпеки підприємницької діяльності є комплексною. Вона покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, кадрову, інтелектуальну, екологічну, інформаційну, фізичну, техногенну, пожежну і т. ін. Тому до її складу повинні входити відповідні елементи, органи, сили і засоби.

Наведені вище методологічні положення повністю можна застосовувати у формуванні системи забезпечення економічної безпеки АТ.

Отже, виходячи з комплексності та багаторівневості, необхідності концентрації та маневрування ресурсами, **система забезпечення економічної безпеки АТ** – це сукупність необхідних взаємопов'язаних елементів, діяльність яких спрямована на протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам з метою захисту корпоративних економічних інтересів і загалом створення безпечних умов для розвитку. При цьому структура моделі системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств, має містити такі обов'язкові блоки та елементи:

1. Суб'єкти забезпечення економічної безпеки.
2. Цілі та завдання системи безпеки.
3. Об'єкти безпеки (*реальний і фіктивний акціонерний капітал; керівництво та персонал підприємства; інформаційні ресурси підприємства; об'єкти інтелектуальної власності, що становлять власність підприємства; імідж підприємства і загалом АТ*).
4. Механізми забезпечення безпеки (*принципи, функції, форми, методи, сили і засоби*).
5. Режим функціонування системи забезпечення економічної безпеки (*повсякденний, підвищеної готовності, у надзвичайних ситуаціях*).
6. Загрози економічній безпеці АТ.

Для більш наукового обґрунтування розробленої моделі системи забезпечення економічної безпеки АТ було проведено експертне опитування щодо її доцільності, структури та значення. У ролі експертів були відомі українські фахівці з безпеки підприємництва, котрі добре обізнані з механізмами забезпечення як на рівні суб'єкта господарювання так і на рівні держави, а також фахівці-практики, які безпосередньо досліджують питання безпеки акціонерних товариств. Відбір експертів здійснювали за методикою Кендалла. Результати експертної оцінки теоретичної моделі системи забезпечення економічної безпеки АТ подано в табл.

Табл. Результати експертної оцінки теоретичної моделі системи забезпечення економічної безпеки АТ

№ з/п	Параметри оцінювання	Так, %	Важко оцінити, %	Ні, %
1.	Чи є потреба у розробленні такої моделі?	100		
2.	Чи всі елементи, які входять у структуру, є системними, тобто включені тільки ті, без яких система не може бути ефективною?	90		10
3.	Чи сприяє така модель розширенню знань у фахівців з безпеки та топ-менеджерів щодо організації в АТ системи забезпечення економічної безпеки?	100		
4.	Чи може така модель бути основою методології формування на практиці системи забезпечення економічної безпеки АТ?	100		
5.	Чи може дана модель бути основою методології відповідних наукових досліджень?	100		

Структурно система забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств має складатися функціонально з двох рівнів: на загальнонаціональному, залучаючи державну і недержавну підсистеми та на рівні окремого акціонерного товариства, яке на умовах договору може залучати інші суб'єкти господарювання, що надають платні послуги з безпеки, враховуючи і державну службу охорони МВС України. Схематично теоретичну модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних товариств в Україні подано на рис.

Зміст загроз, форм, методів, сил і засобів системи забезпечення економічної безпеки розглянуто в опублікованих авторських наукових працях, а цілі, завдання та функції буде розглянуто у наступних публікаціях. Механізм забезпечення безпеки та режим функціонування системи економічної безпеки подано нижче.

Механізми забезпечення економічної безпеки – це системна взаємодія суб'єктів і сил безпеки та системне поєднання і застосування ними загальних і спеціальних функцій, методів, засобів, форм та принципів безпеки. У кожному окремому випадку механізми безпеки формуються на виконання завдань і досягнення цілей безпеки підприємств. Кожний із суб'єктів і сил безпеки застосовує лише властиві йому механізми із забезпечення безпеки акціонерних товариств (або які він має відповідно до компетенції – у випадку державних органів). Окрім цього, арсенал застосовуваних механізмів зале-

жити від цілей і завдань безпеки окремо взятого підприємства, що, своєю чергою, залежить від характеру загроз, умов функціонування товариства, його розміру та фінансового потенціалу.

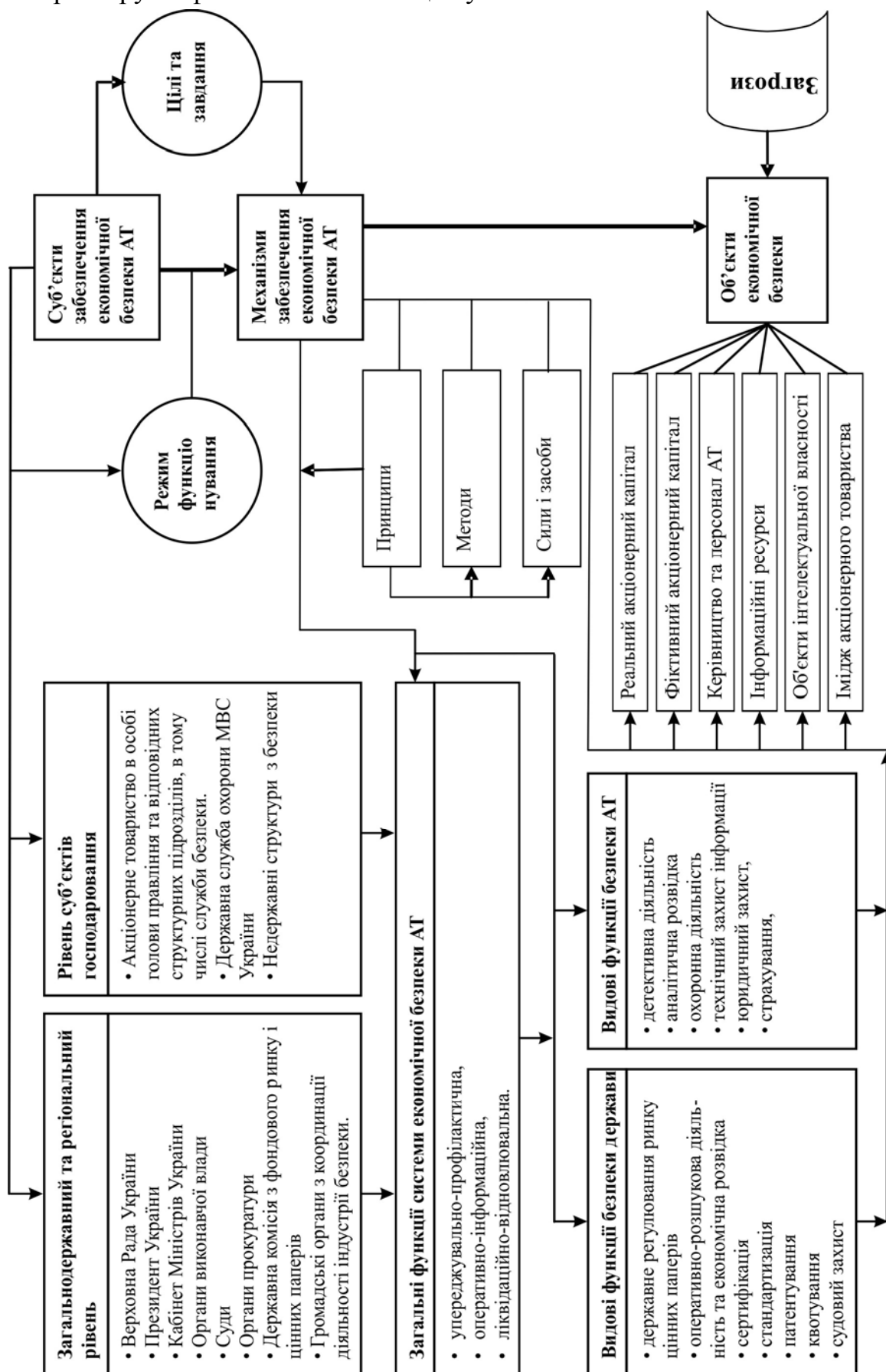

Рис. 1. Модель системи забезпечення економічної безпеки АТ, власна розробка

Механізм забезпечення економічної безпеки АТ образно можна порівняти з роботою годинника. Структурно він складається з різних елементів, кожний з яких виконує свою функцію, при цьому чітко узгоджену з іншими елементами. Загалом основне призначення годинника показувати точну годину. Система економічної безпеки АТ також повинна мати такий механізм функціонування, який забезпечуватиме формування в повному обсязі набір заходів, потрібних для протидії загрозі та скоординоване їхнє виконання, тобто досягнення основних цілей системи економічної безпеки, використовуючи всі відповідні його складові: *принципи, функції, форми, методи, сили і засоби*.

Система економічної безпеки, залежно від ситуації, її розвитку може функціонувати в трьох режимах: *повсякденний, підвищеної готовності і надзвичайного стану* [12].

Повсякденний режим – це звичайний робочий режим, коли всі суб'єкти системи безпеки, окрім кризової групи, виконують свої функції, реалізують заходи, спрямовані на запобігання виникненню загроз, їхнє виявлення та розроблення відповідних типових планів дій на випадок реалізації тих чи інших загроз.

Режим підвищеної готовності – це функціонування системи безпеки в разі виявлення конкретних загроз. У доповнення до дій, що проводяться у повсякденному режимі, здійснюється ще низка:

- уточнюються і удосконалюються типові плани дій з урахуванням виду загрози, її інтенсивності та масштабності;
- підвищується готовність сил безпеки, які можуть бути задіяні для припинення дії загрози;
- можливий початок роботи кризової групи.

Режим надзвичайного (кризового) стану – це функціонування системи безпеки за наявності реальної дії загроз.

У цьому випадку:

- оперативне управління організацією переходить до кризової групи;
- рада з безпеки розпочинає працювати в постійному режимі;
- забезпечується повна готовність системи безпеки, особливо служби безпеки, функціональних і лінійних керівників та персоналу організації до безпосереднього припинення дії загрози;
- залучаються зовнішні сили безпеки (державна служба охорони, органи внутрішніх справ тощо).

Загрози, як елемент системи забезпечення економічної безпеки АТ, відіграють спрямовуючу роль у її формуванні та функціонуванні. Саме від того, якою може бути чи є загроза, залежить реакція зазначеної системи.

Висновки проведеного дослідження. Моделювання структури системи забезпечення економічної безпеки АТ дозволило дослідити і включити всі необхідні системні її елементи. З цієї моделі видно, що економічна безпека АТ – це глибоко інтегрована в його структуру система, яка протидіє загрозам, захищаючи корпоративні економічні інтереси і в такий спосіб створює безпечні умови для розвитку. Розроблена модель також сприяє зміні світогляду власників, топ-менеджерів та фахівців з безпеки щодо забезпечення економічної безпеки АТ, а також науковців під час дослідження проблем у цій сфері.

Література

1. Волкова Е.Н. Научно-методические аспекты обеспечения экономической безопасности промышленного комплекса : дисс. канд. экон. наук: спец. 08.00.05. – М., 2004. – 205 с.
2. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб. : Изд-во "Питер". – 2002. – 160 с.
3. Донець Л.І. Діагностика впливу державного регулювання на економічну безпеку підприємницької діяльності / Л.І. Донець // Вісник ДонНУЕТ. – Сер.: Торгівля і ринок. – 2006. – С.134-138.
4. ДСТУ 2483-94 Блоки оброблення даних. Терміни та визначення (ISO/IEC 2382-11:1987).
5. ДСТУ 2230-93 Взаємозв'язок відкритих систем. Базова еталонна модель. Терміни та визначення (ISO/IEC 2382-26:1993).
6. Кобелев Н.Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей / Н.Б. Кобелев. – М. : Изд-во "Финстатинформ". – 2000. – 211 с.
7. Мак-Мак В.П. Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : монография / В.П. Мак-Мак. – М. : Компания "Спутник+", 2003. – 220 с.
8. Мищенко С.Н. Система обеспечения экономической безопасности организации : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05. – Ростов-на-Дону. – 2004. – 211 с.
9. Пономаренко А.І. Система економічної безпеки фірми / А.І. Пономаренко // Шлях України до економічної безпеки : матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 квітня 2006 р.). – Харків, 2006. – 302 с.
10. Управление безопасностью : учебн. пособие / Л.П. Гончаренко, Е.С. Куценко. – М. : КНОРУС, 2005. – 272 с.
11. Харченко Л.С., Ліпкан В.А., Логінов О.В. Інформаційна безпека України: Глосарій / за заг. ред. д.ю.н., професора Р.А. Калюжного. – К. : Вид-во "Текст", 2004. – 136 с.
12. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы. – М. : Изд-во "Ось-89". – 2003. – 352 с.

Франчук В.И. Теоретическая модель системы обеспечения экономической безопасности акционерных предприятий

Исследованы сущность и содержание акционерного капитала, формы его функционирования, отрицательные черты и другие факторы, которые могут вызывать угрозы; обосновывается необходимость защиты акционерного капитала.

Ключевые слова: акционерный капитал, акционерное общество, реальный капитал, фиктивный капитал, экономическая безопасность АО.

Franchuk V.I. Theoretical model of the system of providing of economic security of join-stock company

Essence and maintenance of equity, form of his functioning, and subzero lines and other factors which can cause threats is probed in the article; the necessity of defense of equity is grounded.

Keywords: equity, joint-stock company, real capital, fictitious capital, economic security of joint-stock company.

УДК 339.9

Аспір. О.І. Шубеляк¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

МОТИВАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ

Розглянуто теоретичні засади міжнародного інвестиційного ринку. Проаналізовано чинники, які впливають на мотивації іноземних інвесторів та на притік іноземних інвестицій. Результати аналізу можуть бути використані як основа для формування стратегій залучення іноземних інвестицій.

¹ Наук. керівник: проф. І.М. Грабинський, д-р екон.наук – Львівський НУ ім. Івана Франка